

Gremis d'un altre temps

Visitem l'Associació de l'Antic Gremi de Revenedors de Barcelona, vinculada a la basílica del Pi

Francesc Sendil ens mostra el llibre de registres del 1863. Som a la Sala de Juntes i, al fons, veiem una fotografia a mida real del retaule de Jaume Huguet.

Els símbols del gremi són les balances i la mesura.

FRANCESC SENDIL
«El 1600, amb una població que no arribava als 30.000 habitants, Barcelona tenia 400 botigues, i ho sabem perquè hi havia 400 associats del gremi»

Francesc Sendil, president de l'Associació de l'Antic Gremi de Revenedors, ens mostra amb delicadesa una de les joies patrimonials que conserva l'entitat, fundada el 1447. És el llibre de registres del 1863 i la seva història arrenca en el moment en què, a causa de la desamortització de Mendizábal, els gremis desapareixen i passen a constituir-se en associació.

En aquesta mena de «Bíblia» s'hi consignen tots els mestres del gremi que hi havia el 1863 així com els seus successors. Perquè és a partir d'aquest moment que l'ingrés a l'entitat serà només per línia de primogenitura, norma que continua vigent i que es basa en l'organització de la successió del dret civil català. Per tant, ja no han de ser revenedors ni pagar quotes, sinó que poden treballar de qual-sevol ofici.

Hem entrat a la Sala de Junes de l'Antic Gremi de Revenedors, a la plaça del Pi número 3, amb la perspectiva d'endinsar-nos en la història. Tot hi ajuda. El mateix edifici del 1678, propietat de l'associació, amb la històrica Ganiveteria Roca als baixos; els documents que atresoren i que posen a disposició dels estudiosos, com l'acta fundacional del 1447, escrita en català i que conserva el segell original i la cinta amb les quatre barres; un gran nombre d'indulgències a cavall de diversos

segles; també gojos; així com el privilegi des del 1455 de tenir el Santíssim a perpetuïtat a la capella de Sant Miquel Arcàngel del Pi. També han arribat fins als nostres dies relíquies d'allò més variades: des d'una estella de la Veracreu, passant per retalls de tela de diferents sants, fins a un potet que conté llet de la Mare de Déu.

Una història que ens parla de les confraries que van néixer a la baixa edat mitjana, entre d'altres motius, per donar una certa protecció social als seus membres. En aquest cas eren gent de la botiguetta, dels que venien a la menuda i al detall, ja fos panses, olives, mongetes, blat, oli... Per ser membre de la Confraria de Revenedors calia tenir botiga (només una, perquè es considerava que, si en tenies més, no les podies portar bé) i ser de bona moral. D'aquí que la seva simbologia siguin les balances i la mesura del gra. I que tinguin sant Miquel Arcàngel com a protector, per allò que pesava les ànimes a les balances del bé i del mal i decidia qui podia entrar al cel i qui anava a l'infern.

«El 1600, amb una població que no arribava als 30.000 habitants, Barcelona tenia 400 botigues, i ho sabem perquè hi havia 400 associats del gremi. Això sí que era comerç de proximitat», exclama Francesc Sendil. «La història de la

confraria ens explica moltes coses de la ciutat i del país. Ens parla de l'esperit treballador de la gent i de moltes dones treballant a les botigues. Contra el que es tenia entès, la majoria de dones treballaven.»

Una història que hem començat a l'actual seu del gremi però que ens ha de menar, tant sí com no, a la basílica gòtica de Santa Maria del Pi, davant per davant, on se'ns revela l'autèntica història de l'entitat. Allí ens plantem davant la capella de Sant Miquel Arcàngel, amb el seu magnífic retaule neoclàssic, en l'espai que ocupen els revenedors des del 1455. «És la sisena capella del cantó epístola», ens situa el sagristà.

«Els Revenedors no han deixat de venir mai al Pi des del 1455»

«Les confraries es formen durant la baixa edat mitjana a tot Barcelona i és la manera que el món de la menestralia té de poder-se agremiar per obtenir diversos beneficis: primerament, que sigui el mateix gremi el que reguli els preus, marqui els estàndards de qualitat o estableixi els exàmens per accedir a la mestria; en segon lloc, que tingui una mutualitat en cas de malaltia, defunció, viudetat o orfandat; i en tercer lloc, vindria la vessant espiritual, que avui dia no la tenim gaire en compte, però que era terriblement important, potser més que l'assistencial, perquè garantia la vida eterna.»

Qui ens guia és Albert Cortés, sagristà del Pi i historiador de l'Art, que ens ajuda a entendre què significava a l'edat mitjana comptar amb una capella: «Era el lloc de sepultura, de reunió i on guardaven tots els béns, ornaments, relíquies i diners.» Fins al Concili Vaticà II, les capelles eren propietat dels particulars, ja fossin nobles, rics o membres de gremis.

L'Albert Cortés ens ho explica mentre ens assenyala, a la sagristia, la caixa de cabals: «Com totes les caixes fortes que tenien una possessió pública, només es podia obrir amb tres claus, que servaven tres persones diferents, normalment els prohoms de la confraria.»

Quan la confraria es va fundar el 1447 ho va fer a l'antic monestir de Sant Antoni Abat, i va ser el 1455 que es va instal·lar al Pi. «El Pi, l'església més representativa de tota la demarcació, els oferia uns espais, unes possibilitats i una visibilitat pública que el convent de Sant Antoni no tenia.»

Es notava, doncs, que era un gremi amb possibilitats, entre d'altres coses perquè van poder contractar el millor retaulista del segle XV, Jaume Huguet, perquè els fes un magnífic retaule gòtic per a l'altar, que actualment es troba al Museu Nacional d'Art de Catalunya. Hi va treballar del 1455 al 1460.

L'any 1630 van demanar un trasllat de capella, i van passar a ocupar l'actual, a tocar de l'antiga. Van demanar el trasllat perquè en aquella època a la nau central de la basílica hi havia el cor de la reverenda comunitat, cosa que els generava una limitació d'espai. Ara bé, el que no van canviar va ser la sepultura gremial gòtica que se situa davant mateix de la capella antiga, i que avui dia continua intacta. «Sota la basílica del Pi tenim el cementiri més antic de Barcelona», afirma el sagristà. Perquè, si bé al segle XIX, en prohibir-se les inhumacions in-

ALBERT CORTÉS

«Les confraries es formen durant la baixa edat mitjana a tot Barcelona i és la manera que el món de la menestralia té de poder-se agremiar per obtenir diversos beneficis»

La capella gremial dedicada a Sant Miquel Arcàngel, amb el retaule d'estil neoclàssic de finals del segle XVIII.

La caixa de cabals, en un punt elevat de la sagristia de la capella, només s'obria posant-hi les tres claus.

tramurs, es van treure tots els ossos dels cementiris circumdants, no es van tocar els de dins de la basilica del Pi.

«Els Revenedors no han deixat de venir mai al Pi des del 1455», afirma Albert Cortés. De fet, hi continuen celebrant la missa gremial amb motiu de Sant Miquel Arcàngel. També al Pi hi veiem un pas de Setmana Santa, obra de Damià Campeny, que havia estat propietat de la confraria.

Així doncs, si un dia teniu ocasió d'entrar a la basilica del Pi, no dubteu a visitar la capella de l'Antic Gremi de Revenedors, amb el retaule neoclàssic del segle XVIII (1798-1800), on veiem un sant Miquel Arcàngel que ha deixat als peus els ornaments guerrers per elevar-se cap al cel fidel al seu nom: «Qui com Déu.» També hi destaca l'altra advocació de la confraria, Sant Martí, bisbe de Tours, així com Sant Bartomeu i Santa Bàrbara, les advocacions titulars de la capella abans de la permuta.

Conservar i recuperar el patrimoni

«El mèrit que estiguem aquí és la capacitat d'adaptació als temps», ens comenta Francesc Sendil, mentre pugem les escales de la seu de l'Antic Gremi de Revenedors fins a

la quarta planta, on hi ha l'arxiu.

«Aquestes entitats avui dia, si no fan un servei públic, no tenen sentit. Com en l'origen, realitzem les funcions d'una mutualitat: els membres cobren en cas de malaltia i hospitalització, i també part de l'enterrament, així com algunes orfandats. Ara bé, els ajuts que donem són més aviat testimonials. La nostra principal contribució és vetllar pel patrimoni i donar-lo a conèixer. Per això ja portem dos llibres editats i properament en publicarem un altre. Volem aprofundir en el món dels gremis, que és la base de la societat catalana. Hi ha molta documentació i s'ha treballat molt poc. Per fer tota aquesta tasca comptem amb un patrimoni immobiliari que gestionem.»

Francesc Sendil ha heretat del seu pare el dret de formar part de l'antic gremi i la fal·lera de recuperar el patrimoni que es va perdre per culpa de la guerra civil. «Vaig ser testimoni de primera mà de les negociacions amb Josep Maria Ainaud de Lasarte per la venda a l'Ajuntament de Barcelona del retaule de Jaume Huguet i del pas de Setmana Santa», ens confessa.

Tot va venir perquè el 30 de juliol del 1935 la Comissió del Patrimoni Artístic del Govern de la Generalitat de Catalunya va recollir el retaule, el pas i l'arxiu antic per evitar-ne la destrucció. El problema és que un cop acabada la guerra ja no es van poder recuperar malgrat les reclamacions.

Finalment, doncs, retaule i pas de Setmana Santa es van vendre, cosa que va suposar una bona injecció de capital, però la mirada està posada ara en l'Arxiu Històric de la Casa de l'Ardiaca. «Tota la nostra documentació fins al 1863 la tenen a l'Arxiu Històric de l'Ajuntament de Barcelona i volem que ens la tornin», ens comenta Francesc Sendil, conscient que potser seran les properes generacions les que ho acabaran aconseguint. En el seu cas el relleu generacional està garantit: «Tinc fills i nets», ens comenta cofoi.

Abandonem la plaça del Pi amb la certesa que hem conegut una part de la nostra història, força concreta si ho voleu, però que ens ajuda a entendre i posar llum al moment actual.